

**МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

РАДА З ГУМАНІТАРНОГО ВИХОВАННЯ

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 44

(квітень 2010)

**ДНІПРОПЕТРОВСЬК
2010**

Укладач: Дешко Л. К.

УДК 378

Вісник куратора № 44 (квітень 2010 р.)

Рекомендовано до друку радою з гуманітарного виховання 14 квітня 2010 року

Редактор: Лагдан С. П.

Комп'ютерний набір: Сидорчук Н. В.

Зміст

1. Здоровий спосіб життя. Проблеми здоров'я підростаючого покоління (доц. каф. фізвиховання *Ульченко В. Ф.*, лікар лікувально-фізкультурного кабінету *Попович Ю. А.*, викладач кафедри українознавства *Лагдан С. П.*).
2. Правові аспекти тютюнопаління.
3. Нові можливості відділу обслуговування науково-технічною літературою (*Шітікова Т. Н.* – зав. відділу обслуговування науково-технічною літературою *НТБ*).
4. Згадаймо ці дати.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна
Дніпропетровськ – 49010, вул. акад. Лазаряна, 2

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

В історії України було багато важких етапів, коли населення перебувало на межі життя та смерті – це війни, революції, голодування. Не можна назвати легким і сьогоднішній кризовий період. І все-таки однією із найбільш важливих проблем у нашій країні на даному етапі стало здоров'я населення, особливо молоді, школярів, студентів. Лише за вересень-жовтень 2008 року в Україні сталося чотири зареєстрованих випадки смерті учнів на уроках фізичної культури після незначного фізичного навантаження (наприклад, пробіжки підтюпцем). Це викликало тривогу громадськості. Якими ж були оргвисновки? Зменшити навантаження на уроках, нормативні вимоги, взагалі відмінити кроси та кросові підготовки. Замість того, щоб гостро поставити питання, чому це відбувається, як вирішувати проблеми здоров'я підрастаючого покоління, дійшли до парадоксальних висновків.

Згадаймо, як багато уваги раніше, під час існування СРСР, приділялося фізкультурі, спорту, здоровому способу життя, змістовному дозвіллю молоді. Для виховання здорового покоління у Радянському Союзі була велика кількість піонерських таборів, туристичних баз, спортивних споруд, спортивних шкіл. У міських парках у центрі уваги завжди були спортивні площадки, заповнені охочими пограти у волейбол, баскетбол, настільний теніс, шахи тощо. А зараз у центрі парків – пивні кіоски, палатки, гральні автомати (так звані однорукі бандити). Для виховання здорового покоління країни це дуже важливі моменти. Необхідно вчити людину, особливо молоду, ретельно стежити за своїм здоров'ям, створювати їй умови та можливості для регулярних занять фізичними вправами і спортом. Це означає: виділити для цього час і місце для занять, підтримувати школярів і студентів, які ведуть здоровий спосіб життя, підтримувати спортсменів, які захищають спортивну честь підприємства, університету, району, міста, області й, нарешті, країни. Так було у роки Радянського Союзу. А що ми маємо сьогодні?

Діти палять біля школи, не ховаючись. Вільно розпивають із пляшок пиво на вулиці, у громадських місцях, і хлопці, і дівчата. За подібне у США, наприклад, відразу ж забирають у поліцейську дільницю та жорстко карають. А в нашій країні чомусь все це можна. Підлітки зачасту дозволяють собі і більш міцні напої (вино, горілка), вживають наркотики з 13-14 років. Через 2-3 роки вони вже стають невинуватими алкоголіками, наркоманами, врешті-решт – ізгоями суспільства, непотрібним баластом.

У минулі часи на весь світ славилися відвагою, силою духу і тіла, міцними характерами люди слов'янського походження, які проживали на землях Русі. Недаремно у роки Великої Вітчизняної війни один із вождів рейху, гауляйтер рейхскомісаріату України Ерїх Кох сказав про наших людей наступне: „Необхідно зупинити біологічну силу українців надмірністю тютюну і горілки”. Саме так відбувається зараз із нашою молоддю, принаймні, зі

значною її частиною, кинutoю, по суті, напризволяще. Результат всього цього безпорядку – сумна статистика кількості населення України. У 1990 році в Україні проживало більше 52 млн. чоловік, на січень 2006 року – менше 47 млн. Без війни та голодомору Україна втратила за ці роки 6 млн. чоловік. Села, колись багаті, квітучі, в яких зростали найбільш здорові діти, зараз збезлюдніли. Статистика народжуваності і смертності у селі 1 до 20. Не можна говорити, що уряд не знає про цю проблему. Дещо робиться: це і грошові заохочення народжуваності, й увага до провідних спортсменів країни, проте все ж втрачено головне. Немає систематичного субсидювання масового фізкультурно-оздоровчого руху, немає масового спорту, а, отже, немає припливу молодих перспективних хлопців та дівчат у великий спорт. спортивні дитячо-юнацькі школи практично перестали існувати. Дітям нікуди піти у вільний час, окрім гральних автоматів, екранів телевізорів, моніторів комп'ютерів тощо. Таке байдуже ставлення до здоров'я наших нащадків призводить до шкідливих наслідків.

Із газетних шпальт, по радіо й особливо з екранів телевізорів звучить оглушлива реклама – пий пиво „На повну”, ні про що не думай. У країні давно вже назріла проблема пивного алкоголізму, особливо серед студентської молоді. А пиво ж ще небезпечніше, ніж горілка. Спеціалісти стверджують, що агресивна і нав'язлива реклама пива уже зробила свою чорну справу, і країна плавно скотилася від покоління „пепсі” до покоління „пива”. Після пива у 60 % молодих людей можуть бути проблеми із потомством. Пиво містить спирт етанол, метадон, ефедрин, нарешті, кобальт – все це наркотики і токсини. Кожен третій студент чи молода людина випиває майже щодня по три пляшки пива, що дорівнює 180 гр. горілки.

Достатньо ввечері прогулятися містом, щоб побачити, як більшість молодих компаній „заряджаються” пивом прямо із пляшки чи банки, не соромлячись. Не дивує уже нікого молода мама із коляскою, яка палить і попиває пиво із пляшки. Яке майбутнє очікує „пивне” покоління? Чоловіки, які регулярно п'ють пиво, стають імпотентами, у хлопців та юнаків формування скелета може піти за жіночим типом (широкий таз, вузькі плечі, обвислі груди тощо), у жінок зростає вірогідність захворіти на рак грудей. У дітей та підлітків алкоголізм розвивається швидше, ніж у дорослих, і лікується він важко. Одне пивне покоління уже росте. А що буде з наступним? Питущий народ сам через 20-25 років вимре. Такий прогноз досить реальний, якщо ми і надалі будемо байдужими до фізично і духовно здорового розвитку наших дітей. Підтвердженням цьому є статистика.

За останні три роки захворюваність на алкоголізм серед підлітків виросла у 5 разів. За даними ВОЗ (Всесвітньої організації здоров'я), школярі України займають перше місце в світі за вживанням алкоголю. За кількість тих, хто палить, – друге місце в світі. СНІД найбільше поширений в Україні. За даними Міністерства охорони здоров'я, в Україні 5 тисяч підлітків є зареєстрованими алкоголіками. Яскравий приклад: на випускні вечори в школі з батьків майже офіційно збирають великі суми грошей на цінні подарунки вчителям, на

урочистий вечір із застіллям, куди входять горілка, шампанське, вино, пиво. Цікавим є факт розрахунку кількості спиртних напоїв: на 30 чоловік (приблизно один клас) купляють 10 пляшок горілки (приблизно по 160 гр. на кожного), не враховуючи шампанське, вино, пиво. На випускному вечері прийнято обов'язково дарувати цінні подарунки вчителям. Ті ж вчителі, що вчили дітей доброму, розумному, п'ють спиртне в одному залі зі своїми вихованцями. Чого очікувати надалі?

Наведемо деякі статистичні дані аналізу стану здоров'я студентів ДІТу за останні 30 років.

Таблиця 1

Рік медобстеження	Основна медична група	Підготовча медична група	Спеціальна медична група
1975	85 %	6 %	9 %
1985	59,2 %	29,5 %	11,5 %
1995	48,8 %	33,7 %	12,5 %
2006	48,2 %	34,2 %	17,8 %

У таблиці наведені дані процентного співвідношення чисельності студентів, які займаються в основній медичній групі (практично здорові, нормально фізично розвинені), підготовчій (практично здорові, слабо фізично розвинені) і спеціальній медичній групі (хронічно хворі, із вродженими недоліками, після операцій тощо). Неважко помітити тенденцію до збільшення (понад 50 %) студентів фізично ослаблених та хворих. У цифрах це виглядає так: у 2006 р. із 4381 студента, що проходили медогляд, до основної групи віднесено 2108 чоловік, до підготовчої і спеціальної – 2273. Чітко корелюються із наведеними даними й результати аналізу показників стану фізичного розвитку та антропометричні дані студентів, наведені у наступній таблиці.

Таблиця 2

Рік обстеження	Середня вага студента, кг	Середній ріст студента, см	Різниця показників	Біг на 100 м (сек.)	Стрибок у довжину з місця, см	Сила кисті, кг	
						правої	лівої
1980	72,12	171,58	99,4	14,62	232	50,6	46,1
1985	74,82	173,12	98,3	13,80	230	46,0	41,0
1995	70,20	176,00	106,0	14,43	220	38	33,0
2005	69,4	178,4	109,0	14,59	214	28,5	25,0

Із наведених даних неважко встановити зміну ваго-ростових показників, особливо у 90-ті роки. Збільшується астенізація студентів у напрямі дистрофії, тобто невідповідності ваги і росту. Якщо у 80-их роках нормою ваги людини (у 18-40 років) вважалася різниця між ростом і вагою 100 одиниць, то на 2005 рік ми маємо показник 109 одиниць. Є студенти-юнаки із вагою менше 50 кг. Аналізуючи розвиток фізичних якостей (швидкості – біг на 100 м, швидкісної

сили – стрибок із місця, сили кисті), чітко бачимо тенденцію до зниження силових (майже вдвічі зменшилася сила кисті) і швидко-силових якостей. Наведені дані у таблицях 1 і 2 не можуть не привертати уваги своїми змінами.

Збільшилася кількість захворювань такої нозології:

- захворювання шлунково-кишкового тракту, що може бути наслідком незадовільного харчування, вживання алкоголю та паління;
- хірургічні захворювання опорного апарата, часто з моменту народження, що може бути результатом дефіциту кальцію в організмі людини;
- вегето-судинна дистонія з випадками синкопії (непритомного стану);
- короткозорість, що є очевидним результатом передусім надмірного просиджування за комп'ютером та перегляду телевізійних програм.

Проти наших дітей ведеться війна без оголошення, війна, проти якої вони не мають ніякого захисту. Ми повинні стати на захист дітей та внуків, знайти шляхи вирішення цієї проблеми. Для цього необхідно, щоб пропаганда здорового способу життя стала державною турботою, щоб виділялися стабільні, серйозні кошти на оздоровлення людей, особливо підлітків, щоб відбувався підйом масового спортивного руху. Лише наполеглива робота в цьому напрямку може поліпшити ситуацію.

Кандидат біологічних наук,
доцент кафедри
фізичного виховання ДПТУ
Ульченко В. Ф.,
лікар лікувально-
фізкультурного кабінету ДПТУ
Попович Ю. А.
Лагдан С. П. – член гуманітарної
ради, викл. каф. українознавства

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ

Проблема здорового способу життя, життя без шкідливих звичок є зараз однією із актуальних проблем для всього нашого суспільства. Не менш гострою вона виступає для молоді, дітей, бо вони якраз знаходяться у тому життєвому циклі, коли формується організм, психіка людини.

Серед багатьох факторів способу життя, які суттєво впливають на здоров'я молоді, надзвичайно важливим є споживання тютюну.

При проведенні соціологічного дослідження: «Яке місце займає проблема здоров'я у студентів?», всім опитаним серед інших запитань було задано і таке: «Чи палите Ви?».

У нашому університеті паління заборонено в учбових корпусах, гуртожитках, палаці культури студентів, тому його зловживання є грубим порушенням внутрішнього розпорядку. Паління на вулиці (у дворі університету) у спеціально відведених для цього місцях з ціллю додержання

належного порядку, чистоти та дотримання правил протипожежної безпеки.

Відповіді на питання: «Чи палите Ви?» мали такий вигляд:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Ні, це шкідливо для здоров'я	62
Так, не можу покинути	18
Палив(ла), але покинув(ла)	18
Ні, але хочу спробувати	1

Безумовно визначений той факт, що 62 % відносяться до паління негативно.

18 % мають цю шкідливу звичку та не можуть покинути.

Радує те, що 18 % покинули палити.

Та лише 1 % хоче спробувати.

Зрівнюючи дані опитування 2006 року із нашими даними, слід зазначити, що тенденції дещо змінилися. Збільшився відсоток студентів, які не палять. А це є позитивним показником.

У неповнолітніх є базове право на умови життя, які не загрожують здоров'ю.

Виявляється, близько половини їх щоденно зазнають кричущого порушення своїх прав. Як? Вони змушені вдихати тютюновий дим. Першим документом людини є "«Конвенція про права дитини», яка була прийнята 20 листопада 1989 року. Вона набула сили 2 вересня 1990 року, ратифікована Україною 27 лютого 1991 року. До десятої річниці прийняття Конвенції (листопад 1999 року) її ратифікували всі країни світу, крім двох – Сомалі та США. Прийняття Конвенції стало кульмінацією майже 70-річної боротьби за те, щоб міжнародне співтовариство визнало особливі потреби та незахищеність дітей. Конвенція – це не стільки перелік прав дитини, скільки всеосяжний список обов'язків, які держави готові визнати стосовно дитини. Ці обов'язки можуть бути прямими, наприклад, надання умов для освіти або забезпечення належного відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх, або непрямими, коли вони дозволяють батькам, іншим членам родини або опікунам виконувати обов'язки вихователів та захисників.

Конвенція ставить дитину на центральне місце в домі, у громаді і в суспільстві і виходить із того, що основні права дитини необхідно реалізовувати в комплексі, не відокремлюючи одне, «більш важливе» на перший погляд, право від інших.

Конвенція охоплює широку гаму прав людини. Традиційно права класифікувались як громадянські та політичні, з одного боку, і економічні, соціальні і культурні, з іншого. Сенс Конвенції – підкреслити, що всі права взаємно доповнюють одне одного, забезпечуючи те, що ЮНІСЕФ називає «виживанням та розвитком» дітей. Було визнано корисним згрупувати всю гаму прав, охоплених Конвенцією, у три категорії: забезпечення, захист та участь. Діти мають право на забезпечення в найширших межах, починаючи з імені та громадянства і закінчуючи медико-санітарною допомогою та освітою. Вони

мають право на захист від певних дій, наприклад, тортур, експлуатації, довільного позбавлення волі та необґрунтованого позбавлення сімейної турботи. Діти також мають право на участь у рішеннях, які стосуються їх життя, та на участь у житті громади.

Конвенція базується на чотирьох загальних принципах:

- попередження дискримінації;
- найкращі інтереси дитини;
- право на життя, виживання та розвиток;
- участь дітей в прийнятті рішень, інформування дітей про їх права.

Важливо підкреслити, що Конвенція розуміє під дитиною людину, яка не досягла 18 років (стаття 1). Часто дорослі підлітків сприймають як не зовсім дітей. Звичайно, підліток заявляє про свою дорослість, обстоює своє право приймати самостійні рішення. Дуже важливо поважати самостійність підлітка, дати йому можливість навчитися приймати рішення і нести за них відповідальність. Юридично підліток залишається дитиною, він потребує захисту своїх прав з боку батьків і держави. І саме підлітки виявляються незахищеними у сфері соціальних, духовних прав, права на здоров'я.

Конвенція є по суті своїй революційним документом. Вона визначила основні права дітей, зобов'язала держави, що її підписали, забезпечити законодавчу гарантію прав дітей. Конвенція, таким чином, не є документом прямої дії, на неї складно посилатися в суді. Однак саме вона показує, чого прагнуть люди планети у захисті дітей.

Кожні п'ять років держави-учасниці готують доповідь про кроки із впровадження Конвенції у місцеве законодавство. Доповіді оцінює та узагальнює Комітет із прав дитини, який складається з 10 незалежних експертів, обраних на 4 роки. Саме Комітет визначає, чи є в країнах прогрес із впровадженням Конвенції і що потрібно робити в інтересах дітей, що живуть у кожній країні.

Конвенція про права дитини 1989 року підкреслює всесвітнє занепокоєння здоров'ям та добробутом підростаючого покоління. Воно має право рости в атмосфері, найбільш сприятливій для здоров'я. Уряди відповідають за впровадження відповідної політики, для того, щоб всі вони могли досягти найвищого можливого рівня здоров'я і користуватися найдосконалішими послугами системи охорони здоров'я.

Від чого залежить здоров'я в першу чергу? Медики визначають кілька головних факторів: спадковість, якість медичного обслуговування, спосіб життя, фактори зовнішнього середовища. Якість і своєчасність медичного обслуговування забезпечує близько 10-15% реального здоров'я людини, стільки ж залежить від спадковості. Фактори зовнішнього середовища (якість повітря, питної води, харчів) – важливі. Однак помітно, що в одних і тих самих умовах деякі люди хворіють часто, а деякі – зрідка. Виявляється, вирішальним фактором здоров'я людини є спосіб життя (він забезпечує до 60% здоров'я). Під ним ми розуміємо і режим, і характер харчування, і заняття фізкультурою, і водні процедури, і, це дуже важливо, не споживання таких шкідливих речовин,

як алкоголь, наркотики, тютюн. Здавалося б, спосіб життя найлегше поміняти, адже він залежить тільки від нас. Але з року в рік повторюється щоденна практика життя. І стає очевидним, що за здоров'я людини відповідає не лікар, а сама людина. А на спосіб життя підлітка більш за все впливають його батьки.

Серед інших факторів способу життя, які суттєво впливають на здоров'я підростаючого покоління, надзвичайно значимим є споживання тютюну. Науковими дослідженнями встановлені наступні факти про тютюн та його вплив на підліткове здоров'я.

Куріння тютюну – причина захворювань та смерті, яку з усіх важливих причин найлегше усунути засобами профілактики. Куріння матері і батька під час вагітності підвищує ризик ранніх абортів, народження дитини із зменшеною вагою. Куріння батьків збільшує ризик раптової смерті немовляти без видимих причин у перші місяці життя. Куріння батьків збільшує ризик того, що дитина захворіє на астму, серцево-судинні захворювання, буде частіше хворіти на респіраторні захворювання, карієс.

Куріння батьків збільшує ризик того, що дитина почне курити в дуже юному віці, і цим поставить своє життя під ще більшу загрозу.

Від хвороб, спричинених курінням, у світі вмирає більше, ніж від СНІДу, наркотиків, алкоголю, вбивств, самогубств, автомобільних та авіакатастроф разом. На Україні близько 110 тисяч осіб щорічно помирає внаслідок куріння.

«Тютюнова пандемія – це заразне захворювання. Воно передається через рекламу, через приклад курців і через дим, на дію якого наражаються некурці, особливо діти. Наша робота полягає в тому, щоб імунізувати людей проти цієї пандемії» – це слова Гру Харлем Брундтланд, Генерального директора ВООЗ, промовлені у 1999 році. Карол Беламі, Виконавчий директор ЮШСЕФ, у 1998 році назвала тютюн причиною смерті, яку найлегше попередити.

Тютюнова пандемія не схожа на багато інших заразних захворювань тим, що вона – справа рук людських. В усьому світі тютюнові компанії продовжують рекламувати і просувати на ринок свій смертоносний товар. Із недавно відкритої документації тютюнової індустрії видно, що виробники тютюну уже 30 років знають про те, що тютюн є причиною раку, що нікотин викликає сильну залежність, а пасивне куріння шкодить здоров'ю. Проте досі тютюнові компанії використовують свою економічну та лобістську міць для того, щоб блокувати або спустити на гальмах законодавство, створене для захисту дітей від тютюну. На сьогодні тютюнові вироби є одними з найменш регульованих продуктів на ринку.

Якщо сучасні тенденції куріння збережуться, близько 250 мільйонів дітей, які живуть зараз, будуть, у кінцевому рахунку, вбиті тютюном. Наше завдання, наше покликання полягає в тому, щоб подолати ці тенденції і покласти край тютюновій чумі.

З моменту ратифікації Конвенції про права дитини тютюн визначається як питання, що прямо стосується прав дитини. Доповіді держав-учасниць і визначення Комітету з прав дитини ясно показують, що питання споживання тютюну лежить у сфері регулювання Конвенції. План дій, прийнятий на

присвяченому дітям Всесвітньому саміті у 1990 році, проблему споживання тютюну визначив як таку, яка вимагає невідкладних дій, особливо «профілактичних заходів і просвіти молоді».

Стаття 3 Конвенції – найжорсткіша основа для впровадження всеосяжних програм контролю над тютюном. Тютюн є надзвичайно потенційною загрозою для юнацтва і для чистоти повітря від забруднення димом. Тому так важливо, щоб держави прийняли всі необхідні законодавчі заходи для захисту дітей від тютюну. Міжнародне співтовариство має бути впевненим, що державна політика базується на захисті інтересів дітей, а не прибутків тютюнової індустрії.

Британський Королівський медичний коледж (КСР, ІК) визначив законні права дитини у сфері контролю над тютюном. На думку медиків, дитина має право:

- бути вільною від впливу тютюну, знаходячись в утробі матері;
- бути принесеною в дім, вільний від тютюнового диму;
- очікувати, що лікарі, вчителі і всі, хто піклується про дитину, подадуть гарний приклад і не будуть курити;
- бути проінформованим про вплив тютюну на здоров'я та добробут людини;
- бути проінформованим, як опиратися примусові закурити;
- щоб їй не продавали сигарети та інші тютюнові вироби;
- щоб їй допомогли залишатися некурцем завдяки високій ціні сигарет;
- бути вільною від будь-якої форми реклами і просування тютюну;
- жити в суспільстві, де некуріння – це нормальний спосіб життя для всіх вікових груп;
- очікувати від громадських діячів та політиків розуміння цих прав.

Діти, підлітки, молодь не обирають, яким повітрям їм дихати, їм не право рости і жити в середовищі, вільному від тютюнового диму, треба гарантувати та захистити за допомогою активних дій з боку уряду, місцевих адміністрацій, громадських лідерів, вчителів, викладачів, батьків. Аби зменшити вплив тютюнового диму на підростаюче покоління, ВООЗ рекомендує урядам та місцевим адміністраціям дві стратегії:

- обмежити куріння в місцях, де живуть, граються і вчаться діти, підлітки;
- загалом зменшити споживання тютюнових виробів.

Загальна політика зі зменшення споживання тютюнових виробів, особливо серед дітей, має складатися з таких заходів:

1. Заборона будь-якої реклами або просування на ринок тютюнових виробів.
2. Підвищення цін на тютюнові вироби.
3. Регулювання складу тютюнових виробів.
4. Заборона продажу тютюнових виробів неповнолітнім.

Навколишній тютюновий дим – це суміш більше ніж 4 тисяч хімічних речовин, 43 із яких відомі як канцерогени (речовини, що викликають рак). Медики всього світу згодні з тим, що не існує безпечного рівня забруднення повітря тютюновим димом.

Майже 700 мільйонів дітей у світі, або близько половини всіх дітей,

вдома дихають повітрям, забрудненим тютюновим димом. Діти, які зазнають на собі впливу тютюнового диму, частіше хворіють на гострі респіраторні захворювання (бронхіт, пневмонія), на вушні інфекції, хронічні респіраторні захворювання, астму, у них нижчий рівень функції легень.

Неповнолітні курять тому, що курять дорослі. Якщо головний чоловік для хлопчика, юнака – його батько-курець, то образ чоловіка як такого буде невіддільним від сигарети. Діти з родин, де курять, не зупиняються на експериментуванні, вони швидко стають залежними курцями. Відомо, що з двох підлітків, які зараз почали курити та продовжать в дорослому віці, один помре від хвороб, викликаних курінням.

Стаття 24 Конвенції вказує на право дитини користуватися медичним обслуговуванням найвищого стандарту. Цей захист обов'язково має стосуватись шкоди куріння. Смертність немовлят і багато дитячих хвороб напряду пов'язані з курінням. Про куріння в першу чергу має ітись, коли говоримо про «забезпечення інформацією всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, щодо здоров'я і санітарії середовища перебування дитини і запобігання нещасним випадкам, а також доступу до освіти та підтримки у використанні цих знань» (ст. 24, п.2е). Багато із завдань забезпечення прав дітей на здоров'я можна вирішити тільки засобами всеосяжної політики контролю над тютюном у країні і світі.

Стаття 12 Конвенції про права дитини містить один із керівних принципів Конвенції, вона стверджує, що діти повинні мати своє слово у кожному аспекті життя, який їх стосується, у родині, вдома, у школі, у медико-санітарній допомозі, у своїй місцевій громаді і в більш широкому суспільстві.

Дорослі не завжди схильні дослухатися до дітей. Можливо, вони вважають, що діти не здатні скласти свою думку або не володіють достатньою інформацією для формування обґрунтованих поглядів. Найчастіше дорослі ігнорують думки дітей, вважаючи їх незрілими, тобто такими, що не заслуговують на розгляд. Крім того, якщо дітей вислуховувати та зважати на їх думку, то доведеться щось робити, змінювати. Це може не відповідати побажанням чи очікуванням дорослих. Щоб ця стаття Конвенції відіграла роль у повсякденному житті дітей, необхідний обопільний процес: діти навчаються висловлювати погляди, а дорослі вчаться слухати та серйозно ставитись до того, що чують від дітей.

Діти – це люди, а не власність. Батьки називають дитину «своєю» і часто не усвідомлено сприймають її як власність, вони за неї вирішують, піклуються, оберігають, несуть юридичну відповідальність. Однак для того, щоб інтереси дитини було враховано, щоб із дитини виросла повноцінна і відповідальна людина, необхідно кожного разу не просто думати за дитину, а ставити їй запитання і звертати увагу на її думку, координувати свої дії із бажаннями дитини. Знайти баланс своїх та дитячих інтересів, добробуту і здоров'я дитини непросто.

Для забезпечення реальної участі необхідно попередньо забезпечити повагу до інших прав дитини. Безпечно для життя середовище, вільне від страху

несправедливого покарання, а також свобода від експлуатації абсолютно необхідні для того, щоб діти відчули свободу самовираження. Крім того, щоб брати участь, діти мають отримувати інформацію вдома, у школі, а також мати доступ до засобів інформації.

Куріння вдома, у школі, медичному закладі призводить до того, що дитина змушена дихати тютюновим димом. Коли ми питаємо у дітей, чи подобається їм те, що їх батьки курять на кухні, ми отримуємо однозначну негативну відповідь. Діти ще з дошкільного віку дізнаються, що куріння небезпечно, що знаходиться у прокуреному приміщенні неприємно, що хворіти на бронхіти, астму, ГРЗ погано. Однак у більшості випадків їх думка не може змінити ситуацію.

Звичайно, важливим завданням школи і батьків є надання дітям якнайповнішої інформації про наслідки куріння і змушеного вдихання тютюнового диму. Не тільки шкода для здоров'я, але і положення міжнародних юридичних документів, які захищають права дитини, повинні бути відомі кожному.

В одній із російських шкіл вирішили організувати приміщення для куріння на території школи. Таке рішення не з'явилося б, якби дирекція школи дійсно дотримувалась Конвенції про права дитини. І не лише тому, що будь-яке заохочення до куріння шкодить. Якби рішення про організацію місця для куріння в будь-якому закладі, куди мають доступ діти, приймалося посправжньому за участі дітей, то, перш за все, дітям надали би інформацію: про вплив тютюну на здоров'я курця, про вплив тютюнового диму на тих, хто не курить, але змушений вдихати дим, про поширення диму з відведеного місця для куріння по всіх приміщеннях школи або лікарні, про те, коли і за яких потреб діти, що не курять, змушені будуть заходити в це приміщення для куріння.

Далі важливо почути думку всіх дітей, незалежно від віку. На цю думку не повинні впливати старші підлітки, які експериментують з тютюном, або курці серед учителів. Найкращий спосіб – письмове голосування та аргументація, участь незалежного комітету із батьків, дітей, вчителів при підведенні підсумків.

Діти – ідеалісти, їхня думка часто об'єктивніша і чесніша, ніж думка дорослих, які можуть висловлюватися на користь когось старшого за званням, потурати своїм слабостям, не бажати щось змінювати в житті. Діти із сімей, де не курять, були б проти куріння в школі, бо справедливо бояться шкоди від диму. Діти із сімей курців висловились би за так необхідне їм чисте повітря, адже вони «на власних легенях» відчувають, як неприємно хворіти, як важко дихати в кухні, повній диму.

Куріння батьків, так само як і куріння вдома, спочатку сприймається дитиною як даність, як встановлені й незмінні правила існування в домі. Потім, коли вона росте, хоче щось змінювати. Що готова змінити у своєму житті мама, коли дитина говорить їй: «Я боюсь, що ти помреш, не кури!» або «Мені не подобається, коли та куриш удома»? Батьки можуть віджартуватися, проігнорувати думку дитини, залишитися вірними своїй залежності і звичному укладу життя. Але можуть і почати змінювати світ навколо дитини і разом із дитиною. Така профілактика – одна з найефективніших.

Для того, щоб дитина була насправді захищена від вимушеного вдихання тютюнового диму, крім впровадження вільної від тютюнового диму оселі, необхідно забезпечити вільні від тютюну громадські установи, спортивні й культурні центри, транспорт, робочі місця, пункти громадського харчування.

Дуже важливий момент батьківського куріння піднімає Всесвітня Організація Охорони Здоров'я та Всесвітній банк. Це питання про матеріальні проблеми господарства, родини, цілої країни у зв'язку з курінням. Гроші, витрачені на тютюнові вироби, а потім на лікування наслідків куріння, зменшують можливість задовольнити базові інтереси та права дитини (їжа, одяг, освіта, медичне обслуговування). Жах і фінансові витрати для дитини виникають також у випадку смерті дорослого годувальника через його куріння. Стаття 27 Конвенції захищає право дитини на рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного розвитку.

Навіть прості підрахунки дають зрозуміти, скільки недоотримують діти в родині, де курять батьки. Варто лише помножити середню ціну пачки на кількість пачок, які викурюються в місяць. Тепер подивіться, скільки життєво необхідних речей, продуктів, занять можна було б оплатити з грошей, випущених в дим.

Половина померлих від куріння людей вмирають у віці 35-69 років. Це вік батьків дітей, які ще не досягли повноліття. Який би діагноз не стояв у свідомості про смерть, саме куріння найлегше припинити заради того, щоб уберегти своїх дітей від сирітства.

Право дитини на здоров'я порушують і ті, хто пропагує сигарети для дітей. Реклама, тютюнові конкурси, спонсорство культурних і спортивних заходів тютюновими корпораціями, роздача безкоштовних сигарет на вулицях – це примушує дитину закурити. Зірки, спортсмени, політики, які курять перед телекамерами, – це люди, які створюють навколо дитини атмосферу соціальної прийнятності куріння, а значить, опосередковано закликають дитину поспробувати цей дорослий «заборонений плід».

Тютюновій індустрії необхідно щоденно поповнювати поріділі ряди споживачів, щоб замінити тих, хто помирає або кидає курити. Нові курці – це діти, названі в документах індустрії «молодшою групою споживачів» (від 12 років).

Головні «робочі коники» тютюнових компаній – це зовсім не працівники фабрик, не менеджери з продажу, а лобісти, юристи й рекламисти. Допмагаючи змінювати законодавство, компанії роблять його зручним для себе. Реклама та просування товару роблять головну роботу – приваблюють нових споживачів.

Бурхливе поширення куріння у XX столітті викликано виключно вдалою рекламою, саме вона зробила сигарету предметом широкого щоденного попиту. Зараз реклама сигарет – голий імідж. У ній мінімум інформації і максимум привабливості як такої. Дим сигарет викликає першіння в горлі, кашель, отруєння, слабування. Споживач починає курити не сигарети, а Америку, дружбу, любов, сексуальність, свою вибірковість нарешті. Як член первісного

племені, який з'їдає серце ворога і вірить, що став сміливішим. Залежні курці не зважають на рекламу, їх примушує купувати сигарети залежність. Уже з 70-х років реклама сигарет в основному розробляється для підлітків, саме для них є важливими привабливі зразки для наслідування. Реклама сигарет не є інформацією про товар, швидше нахабною дезінформацією. Конвенція у статті 17 зобов'язує країни забезпечити доступ дітей до об'єктивної і різнобічної інформації щодо їх здоров'я. Саме тому профілактичні матеріали, публікації в пресі, які містять дані про вплив тютюну на здоров'я та добробут дітей, дуже важливі. Дитина має також право на отримання інформації з джерел, доступних і зручних їй (стаття 13), якими можуть бути і вчителі, і батьки, й Інтернет-сайти, і телевізійна соціальна реклама, і створені спеціально для дітей інформаційні програми на телебаченні або радіо.

Комплексними законодавчими заходами можна досягти досить значних результатів у захисті дітей від тютюнового диму. Одного директивного шляху згори, однак, не досить. В Україні законом, наказами по міністерствах заборонено курити в навчальних, спортивних, медичних закладах. Однак наш щоденний досвід свідчить, що такі заборони далеко не скрізь виконуються, а діти так само страждають від дії смертоносного диму.

Як ми вже зазначали, оточуючі дорослі недобре впливають на дитину в двох аспектах: примушують вдихати тютюновий дим, а також своїм прикладом стимулюють початок куріння. Хто ці дорослі? Батьки, вчителі, сусіди, лікарі.

Так виходить, що про шкоду куріння знають і говорять практично всі дорослі, але тільки деякі з курців намагаються щось зробити, щоб уберегти дітей від тютюнового диму. Часто такі заходи половинчасті, неефективні, нерідко вони стосуються тільки зовсім маленьких дітей, а інтереси підлітків ігнорують. На жаль, дорослі курці все більше виправдовуються, раціоналізують, захищають свою залежність, а не по-справжньому здійснюють захист прав дітей на чисте і здорове повітря.

Необхідність дотримуватись базового права людини не може бути приводом для чиєїсь образи. Це право не можна ігнорувати на користь чиїхось тимчасових зручностей, заради дружніх відносин чи люб'язності. Багатьом буває незручно попросити не курити. Коли курець просить дозволу закурити в нашій присутності, лише деякі люди долають незручність і відмовляють. Хоча курці дуже рідко турбуються про наш дозвіл, ми ввічливо дозволяємо себе вбивати «Так, будь ласка! Будьте такі добрі, не переймайтеся, якщо я буду трохи кашляти. Заради Вашого задоволення я взагалі можу не дихати, коли Ви курите». Права необхідно відстоювати. Вони вищі за ввічливість, за ситуацію, вищі за взаємини. Це базова повага. Якщо при мені курять, я вважаю це неповагою. Якщо курять при моїй дитині, я розглядаю це як образу і нанесення шкоди.

Коли на вулиці прошу не курити біля мене або прошу домашніх виходити курити на двір, перший вигук із боку курця: «Я маю право курити!» Далі ідуть різкі твердження, які передбачають, що таке «право курити» поширюється на будь-яке місце, де курцеві схотілося, де йому зручно курити. І мені, людині, яка має право на чисте повітря, пропонують самотійно це право і реалізовувати,

тобто піти в безпечне місце. У найбільш різких випадках звучать такі слова: «Сама і виходь на вулицю, коли так любиш свіже повітря!».

З такими аргументами, які ніяк не пов'язані з юридичним розумінням прав людини, ми зустрічаємося досить часто. Важливо розібратись, які помилки та підміна понять лежать в їх основі.

Людина, яка говорить про право курити, помиляється в основному: куріння не входить в число базових сутностей чи потреб людини, які в сучасній мові і позначені як права людини (право на життя, здоров'я, освіту, чисту воду та свіже повітря тощо). На повагу та шану заслуговує захист необхідних і корисних людині прав, таких як право на свободу волевиявлення або право на доступ до інформації. Якби куріння було нашою природною потребою, Бог би нам комина приробив, як казав один мудрий дід. У жодному законі не закріплено право людини на самогубство, спровоковане третьою особою. Можливість купувати і курити сигарети людині надана законом, бо тютюн легалізований наркотик. Але це не робить куріння більш природним чи схвальним.

Людина стверджує, що її право полягає в праві вибору – курити чи ні. Нам дуже важливо знати, що свідомим та зваженим вибором важко назвати вибір, зроблений в умовах постійного тиску з боку реклами та телебачення, провокаціями з боку курців навколо.

У сфері прав людини існує непорушне правило: моє право махати руками закінчується біля носа мого сусіди. Тютюновий дим шкідливий усім, хто його вдихає. Людина закурює і стає джерелом отруйної речовини в атмосфері. Отруйна дія речовин, які містяться в тютюновому димі, звичайно, зменшується, якщо дим розчинений у свіжому повітрі на вулиці. У закритому приміщенні, крім щойно випущеного диму, шкідливо впливають ще й напівлетючі речовини, що осіли на поверхнях з попередніх сигарет, викурених у цьому приміщенні. Щоб приміщення стало безпечним, провітрювання недостатньо. Саме тому багато людей у світі, які піклуються про своє здоров'я, надають перевагу готельним номерам, у яких НІКОЛИ не курили. Примусовий вихід із приміщення для здійснення якоїсь дії – це обмеження. Таке обмеження логічне до шкідливої поведінки, і не до бажання дихати чистим повітрям. У натовпі, в очікуванні транспорту, інколи здається, що курять майже всі, дим з усіх боків. Однак виявляється, що десятки людей страждають від диму сигарет двох-трьох курців. Кому в такій ситуації логічніше відійти в бік?

І тому, хто курить, і тому, хто не курить, хочеться жити в оселі з приємним запахом, відчувати пахощі квітів, парфумів, відчувати чистоту і свіжість житла. Курець хоче дихати свіжим повітрям і бути здоровим. Обмеження на куріння в приміщенні, особливо житловому, – це можливість зберегти це приміщення чистим, свіжим, приємним для всіх. Звичайно, зручніше, коли питання обмеження куріння в громадських місцях вирішено в законодавстві. Тоді всім ясно – тут не курять, порушників штрафують. Коли ж обмеження не введено або їх не дотримуються, тоді захист своїх прав на чисте повітря обертається на особисті конфлікти, куріння стає предметом суперечок,

образ, непорозумінь. Законодавчі заборони забруднювати повітря тютюновим димом (та система їх суворого дотримання) є механізмом захисту прав людини та наших спільних нервів і здорових відносин.

Матеріали підготовлені до друку

Дешко Л. К. – доц. каф. філософії

та соціології, керівник

«Школи куратора»

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ВІДДІЛУ ОБСЛУГОВУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

Бібліотека університету сьогодні має сприяти забезпеченню якісного рівня сучасної освіти і підготовки майбутніх спеціалістів. Сучасна бібліотека ВНЗ не може обмежуватися лише функціями надання читачам бібліотечних фондів. Вона є провідником нових інформаційних технологій, які активно використовуються у наданні максимально повної інформаційної підтримки різним категоріям читачів і сприяють підвищенню якості освіти в університеті.

Науково-технічна бібліотека нашого університету активно впроваджує інноваційні форми роботи з читачами. На основі затвердженої «Концепції розвитку НТБ університету на 2007-2010 рр.» та завдяки інтегруванню локальної комп'ютерної мережі бібліотеки в мережу університету, що дало можливість виходу в Інтернет, у відділі обслуговування науковою літературою другий рік функціонує новий сектор – медіа-зал на 13 місць.

Основними завданнями сектору є – оперативне й повне бібліотечно-бібліографічне обслуговування користувачів, формування фонду медіа-залу; резервне копіювання документів електронної бібліотеки; формування інформаційної культури користувачів, участь у впровадженні інноваційних технологій, надання допомоги у навчальному, науковому та виховному процесах.

На порталі університету співробітниками медіа-залу створений веб-сайт НТБ, який є невід'ємною частиною сучасної бібліотеки і тому сприймається як її «обличчя» в інформаційному просторі. Сайт подає всі аспекти бібліотечної діяльності. Читач знайомиться зі структурою бібліотеки, її історією, правилами користування, новим у роботі НТБ, віртуальною галереєю творчості.

Користувач будь-якого сайту завжди хоче знати свої можливості, тому пошук і місцезнаходження потрібної інформації на сайті повинно бути чітко позначено. Для цього був розроблений Інтернет-навігатор, який пропонує користувачам посилання на пошукові системи (Google, Yandex та ін.). Тематичні сайти Інтернет-навігатора допоможуть знайти інформацію з багатьох питань. Відповідно до профілю нашого університету виділені посилання на залізничні сайти України, Росії та інших країн. Для тих, хто вивчає мови, пропонується сайт «Філологія. Іноземні мови». Тут представлений портал української мови «Мова-інфо», російський філологічний портал, віртуальні

журнали для викладачів англійської мови. Можна ознайомитися із сайтами наукових журналів, таких як «Вестник ВНИИЖТ», «Вагоны и вагонное хозяйство», «Вісник Придніпровської Державної Академії архітектури и будівництва», «Статистика України» та ін., а також їх архівами, в яких відображена ретроспектива видань за минулі роки тощо. На веб-сайті є рубрика «Актуальне послання», де знаходиться найбільш актуальна інформація. Рубрика «Новини медіа-залу» надасть інформацію про нові надходження на сервер бібліотеки електронних версій монографій, підручників, методичних рекомендацій, авторефератів дисертацій. Також дається підбір тематичних посилань до знаменних дат. До ювілею академіка В. А. Лазаряна у жовтні 2009 року на веб-сайті НТБ була створена актуальна виставка його наукових робіт, літератури про його життя та діяльність фотогалерея. У 2010 році до ювілею відомого вченого, спеціаліста в галузі мостобудування та електрозварювання Є. О. Патона створена віртуальна виставка, де увазі читачів пропонуються книги вченого, видані на початку ХХ ст., що збереглися у фонді нашої бібліотеки. Користувачам бібліотеки пропонується «Календар знаменних дат», де можна знайти інформацію про пам'ятні дати місяця.

Відвідувачі медіа-залу мають доступ до вітчизняних і зарубіжних ресурсів мережі Інтернет та Інтранет. Для них організовано онлайнове довідково-бібліографічне обслуговування. Користувачі можуть звернутися до інформаційно-довідкових баз даних: «Ліга-Закон» – із питань права та законності, «Зодчий» – із питань будівництва, архітектури і дизайну, «EBSCO» – представлені електронні періодичні видання повнотекстових журналів у галузі бізнесу, гуманітарних і технічних наук; ліцензійних довідників.

Проводиться робота із заповнення повнотекстової бази даних ресурсами Інтернет, пов'язаних із профілем університету, а також власними електронними ресурсами. Постійно поповнюється база даних іноземних журналів залізничної тематики і суміжних дисциплін; дисертацій та авторефератів дисертацій; методичних вказівок. Фонд електронних посібників також збільшується. У цьому також беруть участь викладачі та вчені нашого університету Арестов А. П., Безрученко В. Н., Власова Т. І., Долина Л. Ф., Костін М. А., Купрій В. П.

Звіти про науково-дослідні роботи університету, виконані за рахунок держбюджету, подані у фонді відділу як у друкованому, так і електронному вигляді. Основою передачі всієї електронної інформації став Авторський договір, який регламентує умови отримання, зберігання та використання документа на електронних носіях. Для написання наукової роботи читач може скористатися цією інформацією, якщо не заперечує автор та є дозвіл проректора з наукової роботи. На сьогодні розроблена інструкція, підписана адміністрацією нашого університету, згідно з якою викладачі та наукові співробітники, які мають електронні версії своїх публікацій, повинні передавати їх у НТБ з метою розміщення на сайті бібліотеки.

Користувачі мають можливість працювати з електронним каталогом бібліотеки (кількість записів складає понад 70 тис.). Тут подана інформація про

нові надходження до бібліотеки, видання минулих років, електронна картотека статей, бази даних «Праці вчених ДШТУ», конвертованих документів. Співробітники та читачі відділу користуються інформаційними ресурсами НТБ. Щомісячно збільшується кількість довідок, які виконуються в електронному вигляді. Відвідувачам пропонується широкий спектр сервісних послуг – допомога в пошуку інформації, копіювання інформації на електронні носії, друкування.

Частина виділеного фонду рідкісних та цінних видань залізничної тематики була об'єднана у проекті «Залізнична україніка». Цей проект присвячений 200-річчю створення залізниць на території царської Російської імперії. 20 листопада 1809 року імператор Олександр I видав указ про заснування Інституту корпусу інженерів шляхів сполучень. Це поклало початок залізничній освіті та підготовці спеціалістів для розвитку галузі. Перші 46 книг із нашого фонду, з метою збереження, вивчення та подальшого використання таких видань, були оцифровані, і деякі з них знайшли відображення на перших двох «Ретро дисках». Це видання XIX – початку XX ст. з історії розвитку залізниць західних країн, Російської імперії та на Катеринославщині. Серед них – підручники Гордієнка «Железные дороги» (1895) та Карейші «Курс железных дорог» (1913), Доповідь начальника вагонного відділу служби тяги Катеринославської залізниці інженера Хлебникова «О мероприятиях для снижения процента больных вагонов на железных дорогах» (1914) та ін.

ВНЗ нашого профілю та бібліотеки Управління залізниці України приєдналися до проекту «Залізнична україніка». Так, бібліотека Придніпровської залізниці передала нам частину своїх рідкісних видань для сканування. Для тих, хто вивчає історію розвитку залізничної справи, цікавими є підшивки «Вісника» Міністерства шляхів сполучення з 1896 по 1902 рр., журналу «Инженер» Міністерства шляхів сполучень з 1882 по 1900 рр. та інші видання.

Восени 2009 року за результатами конкурсу, оголошеного Укрзалізницею, були визначені лідери та переможці рейтингу «Видатні залізничники України». Були названі 10 кращих представників цієї галузі промисловості. У бібліотеці представлена виставка, що розповідає про переможців конкурсу.

Для сучасного читача важливим є вміння працювати з інформацією, аналізувати її та відбирати необхідне. Бібліотека університету активізує роботу з формування інформаційної культури студентів. З цією метою для наших студентів регулярно проводяться групові заняття за рахунок кураторських годин, популярними є індивідуальні консультації за програмою «Основи інформаційної культури». Читачі знайомляться з роботою бібліотеки, отримують знання щодо користування як традиційними друкowanими каталогами, так і електронними ресурсами бібліотеки, фондами відділів та вміння працювати з інформацією.

З використанням мультимедіа проводяться всі культурно-масові заходи, зокрема презентації книг вчених нашого університету. З цього року був

здіяний ще один спосіб збереження та подання інформації – створення відеофільмів. У фонді медіа-залу представлені перші три фільми із циклу класичних лекцій «Лекції професорів університету». Це зйомки лекцій професорів Блохіна Євгена Петровича, Барбаса Іосифа Гдалійовича та Куліша Артема Івановича. Увазі читачів пропонується також відеофільм «Електронні посібники бібліотеки».

У читальному залі відділу створені постійно діючі виставки «Праці вчених ДПТУ», де представлені наукові роботи наших викладачів та Вісники університету, газети «ДПТ сьогодні», яка відображає життя нашого університету, «Залізничний транспорт – дорога в майбутнє», яка знайомить читачів з літературою щодо різних напрямів розвитку залізниць, а також виставки, присвячені різним датам. Щоквартально проводиться День інформації, де протягом трьох днів читачі можуть ознайомитися зі всіма новинками літератури, які надійшли у фонд бібліотеки. Водночас на великому екрані можна ознайомитися і з віртуальною виставкою новинок.

На абонементі обслуговування науково-технічною літературою продовжується робота зі створення електронного формуляра читача та ведеться підготовка до автоматизованої видачі книг. Для цього створюється і постійно редагується база даних «Читач». В основу цієї бази покладені конвертовані дані обчислювального центру університету про співробітників, професорсько-викладацький склад. Частина літератури відділу пройшла штрих-кодування.

Реформування вищої освіти, упровадження нових освітніх технологій значно зростає роль бібліотеки вищого навчального закладу в інформаційному забезпеченні та супроводженні навчально-педагогічної та наукової діяльності. Виконуючи це завдання, бібліотека має максимально використовувати інтелектуальні інформаційні технології для забезпечення своєї діяльності, стати центром, де будуть створені оптимальні умови доступу до інформації – інформаційним інтелект-центром ВНЗ.

Шітікова Т.Н. – зав. відділу
обслуговування
науково-технічною
літературою НТБ

16 травня

НЕСТОР КИЇВСЬКИХ ІСТОРИКІВ**До 160-річчя від дня народження В. І. Щербини (1850-1936)**

В. Щербина був найбільшим авторитетом у вивченні Києва та Київщини, ґрунтував свої студії на строгому документалізмі.

О. Юркова

Серед регіональних історичних досліджень, зокрема Києва і Правобережної України, визначне місце належить науковим працям історика, археографа, архівіста, джерелознавця, педагога, члена-кореспондента ВУАН Володимира Івановича Щербини, який залишив помітний слід в історії вивчення української минувшини.

Народився Володимир Іванович у Києві, у сім'ї лікаря.

У 1862 році хлопчик пішов навчатися до Київської чоловічої гімназії. Після її закінчення юнак вступив на історико-філологічний факультет Університету Св. Володимира у Києві (1868) (тепер – Київський національний університет ім. Т. Шевченка). Лекції В. Антоновича, М. Драгоманова, В. Іконнікова з української історіографії, історії Великого Князівства Литовського, козаччини, історичної географії поступово сформували у ньому українського історика, розкрили хист дослідника, збагатили знаннями, розширили творчий світогляд та спрямували на вивчення минулого України. В. Антонович прищепив юнаку любов до української історії, зокрема історії Києва та Київщини, яка стала улюбленою темою усього його життя. Під керівництвом В. Антоновича захистив кандидатську дисертацію «Гетьманство К. Г. Розумовського у зв'язку з попередньою історією Малоросії» (написана російською мовою (1873)).

Після закінчення університету, з метою вдосконалення знання у галузі педагогіки, В. Щербина поїхав до Петербурга, де з 1876 року викладав російську мову та історію.

З поверненням на батьківщину Володимир Іванович зосередився на науковій роботі в архівах міста: ретельно вивчав історію Києва і Київщини, досліджував актуальні і маловивчені аспекти історії України. Результатом цієї праці стала стаття «Київські воєводи, губернатори і генерал-губернатори (1654-1775)» (1892), у якій автор висвітлив цікавий матеріал з історії російської адміністрації в Україні, зазначив особливості її стану в Києві, охарактеризував дві сили: козаків і міщан, котрі чинили опір запровадженню інституту воєвод.

Наукову діяльність Володимира Щербини можна поділити на дві частини: дослідження історії Правобережної України та Києва. Оскільки його праці базувалися на багатому документальному матеріалі, який сьогодні

частково втрачений, їх можна вважати першоджерелом.

За дорученням Історичного товариства Нестора-Літописця (членом якого він був) і Московського археологічного товариства Володимир Іванович здійснив наукову подорож на Правобережжя (Бердичівський, Уманський, Васильківський повіти) для збирання стародруків і рукописів, обстеження територій та фіксації історичних пам'яток. У цій експедиції було оглянуто і сфотографовано 34 об'єкти церков, костьолів і монастирів. Серед праць ученого, присвячених історії Правобережної України, на особливу увагу заслуговують: «Українські староства по люстраціям ХУІІІ ст.», «Питання про староства на чотирирічному сеймі (1788-1792)», що доповнюють одна одну і являють собою цілісне дослідження. Автор на основі статистичних даних Київських повітів (за період 1765-1789) проаналізував кількість населення, його соціальний стан, доходи, права і обов'язки. Чимало своїх робіт Володимир Іванович присвятив козацтву Правобережної України, гайдамацькому руху, Коліївщині.

Понад п'ятдесят років учений вивчав історію Києва і Київщини. Підсумовуючи власні дослідження, видав працю «Боротьба Києва за автономію» (1925), в якій висвітлив важливі історичні періоди: Київ за литовських та польських часів; за часів Руїни; за часів Московської, а згодом і Російської держави. Цінним джерелом інформації для дослідників стала його добірка архівних документів з історії Києва за 1494-1835 рр. (1926) та велика кількість публікацій у журналі «Україна».

Не можна оминати увагою і «Нариси з історії Києва 1654-1914», що складаються з 13 наукових статей, у яких автор дослідив історію міста починаючи з другої половини ХVІІ ст. і закінчуючи початком ХХ ст.

Нарис «Головні будівлі Печерської лаври» (1926) – змістовна праця, в якій подається опис історичної споруди до пожежі (1718) з планом та ілюстраціями, простежується процес відбудови церкви з прізвищами реставраторів, які сприяли відродженню святині. Перу Щербини належить і низка статей, присвячених історії та походженню назв окремих місцевостей і вулиць Києва. У науковому доробку В. Щербини праці, присвячені вченим-дослідникам Правобережної України і Києва – В. Антоновичу, Я. Шульгину, І. Каманіну, Л. Добровольському. Загалом творча спадщина історика налічує більше сотні наукових робіт і монографій.

Водночас В. Щербина був одним із фундаторів Київського художньо-промислового і наукового музею (тепер – Національний художній музей України). Вчений співпрацював із редакцією журналу «Київська Старина», який і нині поправу називають історично-філологічною школою українознавства.

За ініціативою Михайла Грушевського Володимир Іванович очолив Комісію історії Києва та Правобережжя (1924), члени якої досліджували київські некрополі та топоніміку. Під його керівництвом було складено збірник «"Старий Київ», а згодом видано збірку «Київ та його околиці в історії та пам'ятках». Важливим проектом Комісії стала підготовка довідника «Київ.

Провідник» (1930), який і досі залишається найкращим путівником по старому Києву. В. Щербина був найбільш авторитетним і ерудованим дослідником історії Києва, за що М. Грушевський назвав його «Нестором київських істориків».

У 1925 році Володимира Щербину обрали членом-кореспондентом ВУАН, а через деякий час він став одним із засновників наукового напрямку Академії наук – киевознавства. П'ятдесятиліття літературної і наукової діяльності шанованого історика урочисто відзначили у ВУАН. З цієї нагоди Комісія історії Києва і Правобережної України та науково-дослідницька кафедра історії України видали збірку «Нові студії з історії Києва В. І. Щербини» з бібліографією його праць (1926).

Наукову і педагогічну роботу Володимир Іванович завжди поєднував із громадською діяльністю. Зокрема, він мріяв про заснування у Києві просвітньої установи на кшталт заборонених недільних шкіл, і коли такий заклад відкрився, науковець працював самовіддано на громадських засадах, не шкодуючи ні сил, ні часу для розвитку народної освіти.

Вершиною публічної діяльності, якій В. Щербина присвятив майже півстоліття, стала робота у Київському товаристві сприяння початковій освіті (КТСПО), яке ще називали Народною аудиторією. Основною метою організації було сприяння розвитку української культури і науки серед широких народних мас, формування їхньої національної свідомості. Особливого розквіту КТСПО досягло за часів головування Володимира Щербини.

Просвітницький заклад складався з шести комісій: народних читань, розваг (літературно-музична), завідування складом світлин та брошур, видавничої, господарчої, ревізійної. Спілкування з аудиторією велося у формі зачитування рефератів, бесід на різні теми, виставок світлин, прослуховування концертів. Відбувалися і виїзні лекції у різні міста України. Велику увагу В. Щербина приділяв освіті дітей: навчав грамоті, влаштовував для них вечорниці, організовував виїзд бригад у гімназії та початкові школи, до яких запрошувались відомі лірники, кобзарі та артисти.

З початком Першої світової війни товариство поступово припинило свою діяльність, але завдяки видатному вченому виконало історичну місію щодо просвітництва народу і пробудження національної державницької свідомості.

Заслугою Володимира Івановича було і його керівництво Видавничою комісією, що займалась популяризацією серед простих людей творів на українську тематику. Комісія випустила велику кількість брошур, доступних за своїм змістом широкій аудиторії.

Помер Володимир Щербина у 1936 році. Творчість талановитого ученого, педагога та дослідника, який довгі роки працював на благо України – вагома сторінка нашої національної історії.

ВИДАТНИЙ ГУМАНІСТ ХХ СТОЛІТТЯ
До 90-річчя від дня народження Папи Римського
Івана Павла II (Кароля Юзефа Войтили) (1920-2005)

Ще більше як у сотворенні, Бог говорить в історії людства. Він об'являє свою присутність в подіях світу, постійно відкриваючи діалог з людьми, створеними на Його образ, щоб з кожним творити сопричастя життя і любові. Таким чином, історія стає дорогою взаємного пізнання між Творцем і людською істотою, діалогом, остаточною метою якого є вести нас від рабства гріха до свободи любові.

Іван Павло II

Папа Римський Іван Павло II був найавторитетнішим світовим лідером ХХ століття. Так вважають мільйони людей, незалежно від віросповідання. Завдяки йому наприкінці ХХ століття Ватикан повернув собі провідну роль у світовій політиці.

«Єпископ Римський, вікарій Ісуса Христа, наступник святого Петра, князь апостолів, найвищий первосвященик Вселенської церкви (Pontifex Maximus), патріарх Заходу, примас Італії, архієпископ-митрополит Римської провінції, глава Ватиканської держави і раб рабів Божих Папа Римський Іван Павло II» – такий повний титул найвищого посадовця католицької церкви, який отримав Кароль Йозеф Войтила – 264-й Папа Римський. В історії римо-католицької церкви це другий первосвященик, який займав святий престол понад 26 років (після Пія IX (1846-1878)). І чи не вперше за історію релігії всіх конфесій служіння Папи Богові не суперечило його служінню людині й людству.

Кароль Йозеф Войтала прийняв найвищий у римо-католицькій церкві сан досить молодим – у 58 років. Перший слов'янин на папському престолі (до Івана Павла Другого упродовж 455 років Ватикан очолювали вихідці з Італії), він увів Церкву в III тисячоліття, ввів, зміцнивши внутріцерковну дисципліну, припинивши деструктивні дискусії богословів, чим зачарував і Церкву, і світ. Понтифік створив при ООН представництво Ватикану, завдяки чому католицька церква посилила вплив на міжнародну політику. Публічні виступи на підтримку прав і свобод людини зробили його символом боротьби з авторитаризмом у всьому світі.

Мільйони віруючих він привернув до лона церкви, зробивши досить несподіваний для багатьох крок: духовний пастир від імені церкви покався перед людством за провини високопоставлених католицьких священиків на перехрестях історії. У серпні 1997 року Іван Павло II визнав провину церкви у масовому знищенні гугенотів у Франції під час Варфоломійської ночі 24 серпня 1572 року. Не побоявся говорити про помилки, що їх припускалася Церква, втім це не відбилося негативно на її авторитеті, адже дії понтифіка

були переконливими.

Завдяки Папі Івану Павлу II в 1992 році римо-католицька церква реабілітувала Галілео Галілея (через 350 років після смерті вченого), у 1993-му – Миколу Коперника і, як тепер стало відомо, одного з найкращих учнів Краківської та Булонської академій, сина карпатського солевара Юрія Дрогобича.

У січні 1998 року Папа Римський вирішив відкрити архіви Святої інквізиції, які, безперечно, стали надзвичайно цінним джерелом знань для вчених усіх напрямів, особливо істориків і філософів.

Традиційна недільна меса в соборі Святого Петра 12 березня 2000 року стала однією із знаменних подій в історії католицизму і не тільки. Цього дня Іван Павло II публічно покаявся у гріхах католицької церкви й попросив прощення у людства за розкол церкви і релігійні війни, хрестові походи і теологічні догмати, які виправдовують війни, презирство до меншин і бідних, переслідування євреїв та виправдання рабства.

Іван Павло II визнав звинувачення на адресу католицької церкви, зокрема, за мовчання під час кривавих подій Другої світової війни і Голокосту, коли католицькі священники та єпископи обмежилися порятунком переслідуваних нацистами людей.

Навіть буденні сторінки життя Кароля Войтили слугують людству взірцем для наслідування й гідні подиву. Скажімо, звичка починати робочий день о 5.30 ранку, а закінчувати його вечірньою молитвою о 23.30. Всі 26 з лишком років свого понтифікату він прожив у скромних, якщо не аскетичних умовах у кімнаті Апостольського палацу у Ватикані.

Кароль Юзеф Войтила народився у м. Вадовіце (на півдні Польщі) у сім'ї колишнього офіцера австрійської армії Кароля Войтили-старшого та Емілії Качоровської, русинки, тобто українки. Двадцятирічний Кароль втратив батьків, брата і залишився наодинці зі світом, який своїми страшними реаліями не дарував райдужних надій. Навпаки, вперто наближався до катастрофи, якою й стала Друга світова війна. Життєві випробування загартували юнака, привчили стійко витримувати випробування. Крім того, страждання, як відомо, наближають до Бога. Надзвичайно працьовитий, він сам увів себе в рамки жорсткої дисципліни, але не поривав зв'язків із зовнішнім світом, не став аскетом-страждальцем.

Студент філософського факультету Ягеллонського університету, драматург-початківець і поет, актор-аматор Кароль Войтила пережив Другу світову війну і німецьку окупацію Польщі. У 1942 році вступив до Краківської підпільної семінарії, яку організував кардинал Адам Сапеха. Кароль Войтила не сумнівався щодо обраного шляху. У листопаді 1946 року він прийняв посвяту в священники й невдовзі відправився до Італії, студіювати теологію в Римі. Минуло два роки, і в папському університеті Ангелікум він захистив докторську дисертацію, а згодом повернувся до Польщі. Академічний сенат Ягеллонського університету в Кракові визнав диплом і удостоїв Войтилу

докторського звання.

У 1953 році майбутній понтифік захистив на богословському факультеті Ягеллонського університету ще одну дисертацію – про християнську етику. Невдовзі став професором у Краківській духовній семінарії та на богословському факультеті Люблінського університету.

У 1958 році був рукопокладений у єпископи. Між 1962 та 1964 роками брав участь в усіх чотирьох сесіях Другого Ватиканського Собору й став архієпископом, митрополитом Краківським, а в 1967 році – кардиналом.

16 жовтня 1978 року на засіданні конклаву в Римі 99 голосами, що значно більше, ніж необхідний мінімум, Кароля Войтилу обрали Папою Римським. І світ жодного разу не пожалкував, що сталося саме так.

До влади прийшов реформатор. Він почав встановлювати контакти із релігійними діячами різних конфесій. Закликав до миру і єдності між народами, що живуть на Землі і становлять єдину спільноту.

У 1980 році, на запрошення Папи, Ватикан з державним візитом відвідала англійська королева Єлизавета II (вона є главою англіканської церкви). Упродовж кількох століть британські монархи і римські понтифіки були непримиренними ворогами – через розкол католицької церкви. Така толерантність – намагання об'єднати всі церкви і релігії навколо спільних загальнолюдських цінностей.

Чимало містичного траплялось у житті Кароля Войтили. Він замолоду знав, що стане Папою. Одне з джерел цього знання – пророкування відомого падре Піо з кляштору капуцинів у Сан-Джовані, почуте 1947 року: "Ти станеш Папою! Але я бачу кров на церемоніальній сутані". Отже, сходячи на папський престол в апостольській столиці, Войтила знав, що його чекає, і віддався на волю Божу. За понад 26 років правління Іван Павло II зазнав 23 замаху на життя. Більшості з них вдалося запобігти. Але три кулі, випущені 13 травня 1981 року турецьким терористом Махмудом Алі Агджою, поранили Папу, Одна з них пройшла буквально в міліметрі від головної аорти. Понтифік побачив у порятунку знак Божий. Зцілення Папи стало ще одним дивом – дивом медицини, доброти і всепрощення. Одужавши після замаху, Іван Павло II відвідав убивцю в тюремній камері, і той розкався у скоєному. Розмова, яка відбулася між ними наодинці, залишилась таємницею.

Папа Римський не припиняв дивувати світ. Своєю видатною діяльністю він окреслив цілком нову модель керівництва католицькою церквою. Мало не кожне його діяння руйнувало сталі уявлення про папство. У 1985-му виступив у Марокко перед п'ятдесятитисячною аудиторією мусульман. Для цього треба було мати неабиякі волю, сміливість, особливо після пострілу на головній площі Ватикану. Іван Павло II говорив про тисячолітню ворожнечу між християнами і мусульманами і закликав до взаємопримирення.

Наступного 1986-го року Папа відвідав синагогу, де також прочитав проповідь про те, що настав час для порозуміння. І вже у жовтні відбулася перша у світі міжрелігійна зустріч, на якій проблеми злагоди у світовій політиці обговорювали 47 делегацій від різних християнських конфесій, а

також представники 13 інших релігій.

У 2001 році Іван Павло II відвідав Грецію. То був перший візит глави римо-католицької церкви з 1054 року, відколи вона розкололася на католицьку і православну. Того ж року понтифік відвідав Україну. Цей візит Його Святості – без перебільшення епохальна подія початку третього тисячоліття. Йдеться не про релігійне значення цього паломництва до своїх вірних візантійського та латинського обрядів. Йдеться про добру волю визначної постаті XX століття, котра перед усім світом засвідчила, що не бачить майбутньої історії цивілізації без участі в ній нашої держави.

Під час зустрічей Святійшого Отця з Президентом України, з відомими вітчизняними політиками, діячами науки і культури, промисловцями, його слова просто і виразно спрямовували думку в центр суспільних інтересів, чітко визначивши причину багатьох наших негараздів: „Ігнорування Бога не вчинило людину вільнішою. Скоріше навпаки – наразило її на різні форми зневолення, перетворило політичну владу у брутальну і пригноблюючу силу. Політики! Не забувайте цього серйозного уроку, який дала історія! Вашим завданням є обов’язок служити людям і забезпечити їм мир та рівні права. Не піддайтеся спокусі використання влади для особистих або групових інтересів. Завжди будьте зацікавлені потребами бідних і завжди працюйте над тим, щоб у відповідності із законом створити для кожної особи можливість справедливого доступу до добробуту».

У проповіді, виголошеній під час Божественної Літургії в Києві, Папа звернув увагу вірних на особливу роль і місію Києва, де з моменту хрещення у водах Дніпра почався розквіт християнського життя: „Сьогодні, відправляючи Службу латинського обряду, з великою вдячністю згадуємо нашу спільність із візантійською традицією. Чинимо це із вдячністю і прагненням, аби пам’ять про єдине хресне омовіння сприяла тій єдності, у котрій різноманітність традицій не перешкоджала б єдності віри і церковного життя».

Кожна думка, кожне слово Папи падало живим зерном і проростало в наших серцях: „У школі Христа, йдучи слідами Іоана Хрестителя, святих і мучеників цієї землі, також і ви, дорогі брати і сестри, завжди з відвагою ставте цінності духовні на перше місце».

Особливо відверто і щиро Святійший Отець звертався до молоді: „Ти, дорога молодь, будь сильною і вільною, не дай себе одурити примарними міражами дешевого щастя”. Понтифік закликав молодих людей усвідомити, що майбутнє України великою мірою залежить від тієї відповідальності, яку вони зуміють узяти на себе. „Бог не забариться, щоб благословити ваші зусилля, якщо спрямуєте своє життя на великодушне служіння родині й суспільству, ставлячи цільне добро вище від особистих інтересів», – запевняв Іван Павло II.

Запам’ятався його проникливий і мудрий виступ на засіданні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. Понтифік одразу поставив перед присутніми майже риторичне запитання: чи держава, яка насправді хоче бути демократичною, може ігнорувати релігійну свободу громадян, замість того, щоб уповні шанувати цю свободу? І, звертаючись до

чільних діячів релігії і держави, наголосив: "Нині маєте перед собою термінове завдання – суспільного і морального відродження нації».

У Києві і Львові Папа неодноразово закликав до єдності, "щоб всі були готові ставити вище те, що об'єднує, ніж те, що поділяє», щоб разом будувати майбутнє, яке спирається на взаємну повагу, братерську співпрацю і справжню солідарність. Прощальний виступ він закінчив словами: "Молю Всемогутнього Бога, щоб благословив тебе, український народе, і щоб зцілив усі твої рани. Його велика любов нехай наповнить твоє серце і нехай провадить тебе у третє тисячоліття християнства до нового майбутнього. В ім'я Отця і Сина і Святого Духа!» Чи можна забути його слова, сказані перед усім світом?! Адже це слова не тільки любові й поваги, а й щирої віри у наше майбутнє.

Понтифік завжди говорив правду президентам і королям, хоч би якою гіркою вона була. Скажімо, засудив війну США в Іраку і скерував у Білий Дім посланця, який переказав американському президентові точку зору Ватикану на "війну з невірними».

Попри неприйняття комуністичного режиму, Іван Павло II зустрічався з Михайлом Горбачовим і встановив дипломатичні відносини з СРСР, наслідком чого стало відновлення католицької церкви на окремих територіях Радянського Союзу.

Широко відомий вислів, що мірилом людини є результати її праці. Якщо оцінювати результати зусиль Папи за понад 26 років його понтифікату, то найважливішим здобутком його діяльності можна вважати зрослий міжнародний авторитет папства, який він здобув невтомною працею, долаючи, навіть попри нездоров'я, тисячі кілометрів до нових і нових країн, до нових і нових народів, навіть якщо вони і не сповідують католицизм. І скрізь до нього йшли багатотисячні натовпи. Люди, які бачили і чули Папу, а таких у світі десятки мільйонів, ніколи не забудуть його. Його поява мала ту ауру, яку не здатен був генерувати жоден із сучасників.

Понтифік відвідав з візитами понад 120 країн, де проповідував вічні цінності, взаєморозуміння і взаємоповагу. Спілкуватися йому допомагало знання багатьох мов (окрім польської, вільно володів словацькою, російською, італійською, французькою, іспанською, португальською, українською, німецькою та англійською мовами, і, зрозуміло, знав латину).

Іван Павло II – автор 120 філософських та богословських праць, 14 енциклік і п'яти збірників поетичних і драматичних творів ("Веслужчи в небо», "Святиня», "Любов сама врівноважує долю», "Перед воскресінням», "Пам'ять та ідентичність»), остання з яких побачила світ незадовго до смерті понтифіка у 2005 році. Найпопулярніший його твір "Переступити поріг надії» розійшовся накладом у 10 млн. примірників.

Аура любові незримо супроводжувала кожен крок Кароля Войтили. Її випромінюють його промови, проповіді й медитації, поеми й ліричні мініатюри, монологи й псалми, сповнені щирого переживання за долю людства, нації, окремої людини.

2 квітня 2005 року Іван Павло II у віці 84 років завершив свій земний

шлях. Його похорон став не лише свідченням неоцінених заслуг цієї людини перед світом, а й спробою об'єднати людство навколо вічних цінностей. Високі слова скорботи висловили представники всіх релігій і конфесій.

Так закінчився понад чвертьстолітній понтифікат Івана Павла II, який став одним із найсвітліших періодів у історії католицької церкви. І все це завдяки Папі-просвітнику, Папі-мандрівнику, Папі-миротворцю.

Лицарем свободи назвав його президент США Джордж Буш. Далай Лама, інший моральний авторитет нашого світу, сказав про Івана Павла II: "Він дійсно має волю та рішучість допомагати людству через духовність». А відомий американський проповідник Біллі Грем висловився найвлучніше: "Він був моральним еталоном усього християнського світу».

Нині триває процес беатифікації, тобто зарахування Кароля Йозефа Войтили як праведника до лику святих.

До уваги студентів!

Згідно з наказом ректора університету № 147 від 15.03.2010 з 23 березня розпочався загальноуніверситетський конкурс

«СТУДЕНТИ, ЧИТАЙТЕ КНИЖКИ!»

Місце проведення : відділ обслуговування гуманітарною та економічною літературою (кім. 166, 167).

Мета конкурсу: заохочення студентів до всебічного інтелектуального розвитку, популяризація ідеї «Книга – це життя» серед студентства, збільшення інтересу студентів до книги як первинного джерела знань та натхнення, ознайомлення студентів перших років навчання з бібліотечно-бібліографічною базою університету, розвиток навичок самостійного (безелектронного) пошуку інформації як ефективної інтелект-праці, формування незалежного наукового мислення серед студентів університету.

Номінації:

- перший читач книги
- неможливий вибір
- краща сучасна українська книга
- мій добрий друг – підручник

Приходьте та вигравайте!

ПРИХОДЬТЕ ТА ВИГРАВАЙТЕ!

Шановні куратори!

Календар знаменних дат на 2010 рік та інформацію про ювілярів року в повному обсязі, Ви маєте змогу отримати через університетську мережу або у медіа- залі (к. 262).